

Zygmunt Dulczewski

Eileen Markley Znaniecka 1886-1976

Przegląd Socjologiczny Sociological Review 29, 405-407

1977

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

EILEEN MARKLEY ZNANIECKA

1886—1976

Socjolog, żona Floriana Znanieckiego, twórcy polskiej socjologii akademickiej, zmarła w Chicago dnia 10 lipca 1976 roku.

Eileen Markley, urodzona 5 listopada 1886 r. w New Britain, Connecticut, w rodzinie pochodzenia irlandzkiego, kończy w 1909 r. Smith College, w 1911 r. uzyskuje tytuł Master of Arts (w zakresie historii) na Columbia University, a w 1915 r. tytuł doktora praw w University of Chicago.

Dr Eileen Markley poznaje w Chicago Floriana Znanieckiego, współpracującego w tym czasie z prof. W. I. Thomasem nad przygotowaniem do druku dzieła *The Polish Peasant in Europe and America*. W 1916 r. zapowiadająca się świetnie młoda uczona amerykańska wychodzi za mąż za Znanieckiego (pierwsza żona Znanieckiego, z domu Szwejkowska, zmarła wkrótce po ich przybyciu do USA w 1914 r.). Eileen Markley Znaniecka rezygnuje całkowicie z własnej kariery zawodowej, stając się odtąd partnerem i towarzyszem życia polskiego uczonego, cieszącego się w świecie naukowym Ameryki coraz większym uznaniem. Partnerstwo naukowe Eileen ze Znanieckim owocuje już w pierwszej, wydanej w języku angielskim książce Znanieckiego pt. *Cultural Reality* (Chicago 1919). O współpracy Eileen wypowiada się Znaniecki we wstępie do książki w następujących słowach: „Muszę z całą wdzięcznością podkreślić wielki udział, jaki ma w nadaniu temu dziełu ostatecznego kształtu moja żona, dzięki krytycznym dyskusjom nad niemal każdą ważniejszą sprawą i licznym pozytywnym sugestiom, zwłaszcza dotyczącym II i III rozdziału, których pewne partie bez jej pomocy byłyby wręcz nieczytelne”.

Nielatwa jest dla Dr Markley Znanieckiej decyzja opuszczenia rodziny, przyjaciół i kraju, by w 1920 r. udać się wraz z mężem do dalekiej Polski, gdzie Florian Znaniecki przyjął zaoferowane mu stanowisko profesora na świeżo otwartym Uniwersytecie Poznańskim. Podjąwszy tę decyzję, przyjmuje obywatelstwo polskie i włącza się z pełnym zaangażowaniem w prace Floriana Znanieckiego nad stworzeniem w Poz-

naniu socjologicznego ośrodka naukowego. Bierze udział w pracach naukowych Instytutu Socjologicznego, zorganizowanego w Poznaniu w 1921 r. Przede wszystkim jednak jest cennym i niezawodnym partnerem w działalności naukowo-pisarskiej Znanieckiego, niezwykle w tych latach intensywnej, znajdującej trwałe ślady w serii dzieł wydanych w językach polskim i angielskim. W książce *The Laws of Social Psychology* (1925) Znaniecki wymienia swego współpracownika słowami dedykacji: "To My Wife and Collaborator Dr Eileen Markley Znaniecka gratefully and lovingly dedicated".

W latach 1922—1928 Dr Markley Znaniecka podejmuje także działalność naukowo-dydaktyczną na Uniwersytecie Poznańskim pełniąc funkcję lektora języka angielskiego. Środowisko naukowe poznańskie przypada naszej Amerykance całkowicie do gustu. Staje się ona wkrótce prawdziwym sympatykiem Polski i polskiej kultury. Dom Znanieckich jest gościnny: odwiedzają go chętnie przyjaciele i współpracownicy Znanieckiego, spotykając się tam zawsze z ujmującą życzliwością i rodzinną serdecznością.

Lata międzywojenne, spędzone przez Dr Markley Znaniecką w Polsce, przyczyniły się do wytworzenia się u niej trwałej więzi z Polską i Polakami. Dopomogły w tym rozliczne kontakty towarzyskie z krewnymi Znanieckiego, zamieszkałymi w różnych częściach kraju, u których przebywała chętnie podczas wakacji. Urodzona w 1925 r. córka Helena — owoc małżeństwa z Florianem Znanieckim — znajdowała tam atrakcyjnych rówieśników swych zabaw dziecięcych.

Dr Markley Znaniecka zostaje w kraju w 1939 r., gdy Florian Znaniecki udaje się jako *visiting professor* do USA, by wykładać socjologię w Columbia University w Nowym Yorku. Dozoruje w tym czasie osobiście budowę domu letniego Znanieckich w Wiśle Jaworniku na Śląsku. Wybuch wojny we wrześniu 1939 r. uniemożliwia nagle powrót jej męża do Polski.

Zimą 1939/1940 Eileen Markley Znaniecka wraz z córką Heleną zostaje internowana przez hitlerowców w obozie dla wysiedleńców w Poznaniu. Doświadcza na własnej skórze, w jaki sposób hitlerowcy traktują Polaków, przeżywa tragedie i nieszczęścia bliskich sobie osób. Jedynie dzięki podstępowi (podaje się za obywatelkę amerykańską) udaje się jej wydostać z obozu. Posiadając dawne amerykańskie dokumenty osobiste i przy pomocy życzliwych osób przedostaje się za granicę i via Włochy przybywa wraz z córką Heleną do USA. Zamieszkują całą rodziną w Champaign Urbana, Illinois, gdzie Florian Znaniecki otrzymał stanowisko profesora socjologii.

Dr Eileen Markley Znaniecka podejmuje wkrótce po swym przybyciu do USA ożywioną działalność odczytowo-propagandową, uświadamiając

społeczeństwo amerykańskie o niebezpieczeństwie zagrażającym ludzkości ze strony ludobójczego hitleryzmu, oraz organizuje komitety pomocy w celu dostarczania żywności i lekarstw dla ludności polskiej pozostającej pod hitlerowską okupacją. W artykule pt. *A Life Record of an Immigrant* („Society”, 1975, nr 11/12) Helena Znaniecki-Łopata informuje, że odbyły w tym czasie z matką setki spotkań z ludnością amerykańską i że w wyniku tej akcji popłynęły do Polski setki paczek dla ludności.

Nie zaprzestała Dr Markley Znaniecka również działalności naukowej. W pracy zbiorowej o socjologii XX wieku, wydanej w 1945 r. w języku angielskim i francuskim, opublikowała pod własnym nazwiskiem artykuł o rozwoju i osiągnięciach naukowo-badawczych socjologii polskiej w latach międzywojennych. Współdziałała także ze Znanieckim w redakcyjnym przygotowaniu do druku nowej serii dzieł w języku angielskim. W ostatnich latach życia Znanieckiego współpraca ta dotyczyła głównie ostatecznej wersji systemu socjologii humanistycznej, której część ukazała się drukiem dopiero po śmierci autora (*Social Relations and Social Roles*, San Francisco 1965).

Po śmierci Floriana Znanieckiego, która nastąpiła w 1958 r., Eileen Markley pozostała w rezydencji męża w Champaign do 1969 r., po czym przeniósła się do Chicago, do pensjonatu dla rencistów. Dożyła 90 lat. Do ostatniej chwili życia brała udział w pracach różnych organizacji społecznych. Zmarła 10 lipca 1976 r.

We wstępie do wyboru prac Znanieckiego pt. *On Humanistic Sociology* (Chicago 1969) R. Bierstedt napisał: „Trudno jest ocenić zakres jej udziału w jego [Znanieckiego] karierze, lecz był to rzeczywiście udział bardzo duży i należy się jak najgłębsze uznanie dla jej pracy jako wybitnego asystenta swego słynnego męża. Tylko ci, którzy byli z nimi blisko związani, mogą zrozumieć i ocenić znaczenie roli, jaką odegrała w jego karierze”.

Gdy Znanieckiego zabrakło, Eileen Markley pełniła nadal swoją nieocenioną misję pomocy naukowej dla córki Heleny, która jako profesor socjologii na Loyola University of Chicago kontynuuje dzieło ojca.

W rezydencji Heleny i Richarda Łopatów nad jeziorem Delavan, w stanie Wisconsin, USA, odbyła się w dniu 14 sierpnia 1976 r. ceremonia uczczenia pamięci Eileen Markley Znanieckiej. Państwo Łopatowie urządzili w tym celu z części ogrodu nad jeziorem park-pomnik dla Eileen Markley. W czasie uroczystości odczytano nadesłane przez członków rodziny, przyjaciół i znajomych listy i depesze upamiętniające zalety charakteru, serca i umysłu zmarłej. Było tych listów niezwykle wiele...

Zygmunt Dulczewski